

Najperverznije perverzije nisu uvek one za koje pomišljamo da su neiperverznije.

Ponekad moramo da ih tražimo tamo gde ih najmanje očekujemo, preko, *s druge strane* ogleдалa. U ovoj knjizi ne nameram da opišem sve teorije o perverziji; u njoj se pokazuje šta se dešava kada se nauka, u svojoj potrazi za lekovitom moći, poistovećuje sa svojim predmetom do tačke kada svoj vlastiti pristup pervertuje do perverzije. U knjizi *Pervertovanje perverzije* ne ispituje se samo postupanje sa seksualno devijantnim osobama u SAD, odnosno, devijacija sámog tog postupanja, već ona predstavlja kako refleksiju o »opscenosti« savremenih društava tako i zapanjujući dokument o granicama dodeljenim čovečanstvu u naše vreme.

Metodi namenjeni kontroli seksualne devijantnosti, koji su trenutno u upotrebi u SAD, i dalje su malo poznati izvan specijalizovanih krugova. Svakako, kognitivno-biheviorna terapija se u velikoj meri primenjuje na severno-američkom kontinentu, dok se u Evropi i dalje daje prednost psihološkim i analitičkim pristupima. Međutim, ciklični lov na pedofilske mreže otkriva postojanje određenih *kognitivno-biheviornih* tehnika upotrebljivanih pri procenjivanju seksualnog zlostavljanja u SAD. One uključuju naročite tahničke novotarije, izravno iz filma *Paklena pomorandža*, naime, naprave kojima se meri penilna nabreklost pacijenta, odnosno, vreme njegove reakcije na različite verbalne ili vizualne nadražaje. Od tih naprava, »pletizmograf«, plastična cev ispunjena živom, nesumnjivo je najspektakularnija. Ova cev je spojena sa osetljivim manometrom kojim se registruje i najmanji penilni pritisak kod pacijenta koji, polu-obučan, sedi u mračnoj laboratoriji.

Ovaj izum, zapravo, treba zahvaliti Kurtu Frojndu, čije je istraživanje u Čehoslovačkoj tokom 1940ih dovelo do proizvod-

nje posebno konstruisane mašine kojom su se određivale i merile varijacije u veličini penisa prema zapremini krvi koja je sadržana u njemu ili koja prolazi kroz njega. On je bio taj koji je imenovao ovu napravu pletizmograf (od grčke reči *plethys*, masa, veličina, i *plethysmos*, uvišestručavanje, povećavanje). Čehoslovačka armija se vrlo brzo zainteresovala za sve to kako bi izdvojila i eliminisala moguće homoseksualce među novim regrutima. Posle Drugog svetskog rata, Kurt Frojnd je emigrirao u Kanadu i nastavio svoja istraživanja na Univerzitetu Klark u Torontu, gde ih je primenio pri obradi seksualnih delinkvenata.

Međutim, zbunjujuća tehnološka smotra koja sledi – luksmetar, termistor, transduktor, standardni poligraf, kumulativni integrator kojim se meri pupilarni odgovor, itd. – ostaje daleko od bihevioralne terapije, koja je razvijena pre više od dva deset godina. Baš kao i prva faza lansiranja rakete, način na koji je informacija dobijena, u osnovi, nije deo leta. Tehnologija naprosto omogućava ogromnu preciznost. Kognitivni aparat koji se upotrebljavao da se dokuče skrivene namere devijanata uvek počiva na prinudi. *Bihevioralni* aspekt ove terapije daleko je složeniji i paradoksalniji. Ipak je njegov osnovni princip jednostavan, čak vrlo jasan, jer on obrće čitavu tradiciju zasnovanu na represiji perverzije, i zamenjuje je poticanjem na razvratnost. Dakle, radikalna novost takvih terapija jeste to što one po prvi put nude »pozitivan« pristup devijantnosti.

Do nedavno, protivzakonit užitak bio je kažnjavan racionalno u skladu sa sistemom ekvivalencije: prekršaj je odgovarao kazni, a užitak bolu. Nemoralnost je bila oštro kažnjavana; prerogativi moralnosti su obnovljeni. Ponašanje je bilo uslovljeno iznošenjem na videlo negativnih reakcija na sve što su pacijenti prethodno voleli da rade. Metodi koji su primenjivani da se ograniče delinkventni činovi ili da se kazne stvarna zlodela mogu se nazvati metodima »direktna averzije«. Ranije, kada je homoseksualnost još uvek smatrana perverzijom, njeno lečenje je počivalo na čisto fizičkom tretmanu:

združivanju električnog šoka ili odvratnog mirisa ('pruska kiselina') i nepoželjnih činova. Rečeno istančanije, tretman je trebalo da stopi konsekvence nekog čina sa njegovim pretpostavljenim efektom na voljene osobe putem mentalne ili moralne, pre nego fizičke »indirektne averzije«.

Međutim, metodi koji se trenutno primenjuju u Americi imaju osobitu i *zaprepašujuću* karakteristiku, naime, devijanti su sada ohrabreni da krajnje detaljno ispunjavaju sve svoje želje, naročito one koje vode njihovom hapšenju, odnosno, inkriminaciji. Njih se tera da vizualizuju silovanja, trljanja, penetracije, milovanja, zlodela ili činove surovosti, koji ih najviše nadražuju, da krajnje detaljno opisuju položaj tela, sâm prizor, kao i reakciju žrtve. Nema zabrana, nema nikakvih pitanja. Doktori dube na glavi kako bi zadovoljili želje svojih mušterija. Oni ih čak podstiču da uvećavaju svoje želje, bez rizika i od najmanje kazne. Raj je isporučen bez ispovedanja, opravdavanja, ili griže savesti. Ne samo da je zlo nagrađeno, nego doktori mole za još.

Ovo je kopernikanski obrt u svetu terapije. Sve što je bilo zabranjeno sada se daje besplatno. Da – ali ne na delu, *samo na rečima*. Ovo je, svakako, značajna razlika. Napustili smo direktno delovanje (perverziju po sebi), a upustili se u mentalne predstave. Pacijenti se ohrabruju da zamišljaju kod kuće, da to rade naglas, i da masturbiraju kako bi im se pružila neka vrsta stvarnosti, a i zbog nekih drugih stvari takođe.

Neuspeh represivno-asocijativnih metoda mora da je bio prilično očigledan i zahtevao je odlučan strateški preokret. Ono što se pre kažnjavalo sada se ohrabruje. Ali nije li pojačavanje namera, želja, i nagona koji vode nepoželjnim činovima, zapravo, prizivanje poraza? U nedostatku obuzdavanja devijantnosti, najbolji i najsigurniji potez je intenzivirati perverziju i dopustiti da ona preplavi čitavo polje želje. To je politika 'spaljene zemlje': svi zidovi su srušeni, sve prepreke su uklonjene kako bi se napravilo mesta oluji želje, drhtaju čula, pustošenju strasti. Sve se daje besplatno, *čak i terapija*. To

je više nego da je devijantnosti pušteno da vlada; sama devijantnost je postala lek.

Lečenje postaje podudarno sa svojim objektom. Dakle, ko pervertuje šta? Postoji recipročna perverzija bolesti i njenog lečenja. Dobro postaje zlo; prirodno postaje neprirodno. Perverzija izopačuje, ali može li neko da izopači one koji su već izopačeni? Može li se lečiti pervert *prostituisanjem* njegovog lečenja? Znamo da postoji trgovina crnim robljem, a takođe i belim; žene se silom odvođe, odvlače se u pakao prostitucije. U ovoj knjizi se opisuje ista klopka: takođe je u pitanju trgovina robljem, ali ovog puta to roblje su devijanti. Zlo postaje nemoguće koliko i dobro. Perverzija se odigrava naspram perverzije. Ko gubi, dobija.

To je jedno veliko oslobađanje. Zločin se više ne kažnjava; on se apsolutno nagrađuje, čak se preokreće u model ponašanja. Hoće li pervert živeti u skladu sa vlastitim željama? Žorž Bataj je tvrdio da je erotizam potvrđivanje života sve do u smrt. Šta se događa sa devijantnošću kada se ona opravdava bez rezerve, kada se bezuslovno potvrđuje? Da li je ona ekstaza, ekscjes, žrtvovanje, Dobra Vest, smrt Velikog Pana? Nije baš sasvim tako. Slučaj Boga je zatvoren. Devijantnost je postala banalna, baš kao i zlo. Kade se jednom potvrdi, devijantnost gubi svoj smisao. Devijantnost koja je zadovoljena *pod medicinskim nadzorom*, šta je to? Postoji li još uvek nešto poput normalnosti ako same klinike rade s pornografijom kako bi lečile svoje pacijente? Boreći se vatrom protiv vatre – zar se ne rizikuje spaljivanje čitave kuće? Ranije, govorilo se o životu ozloglašanih i poročnih, sada gajimo monstrume, svet je učinjen opscenim pomoću totalne vidljivosti. Kada ne ostane ništa što bi se želelo, želja ukida sebe u svojoj vlastitoj pornografiji. Ekscjes završava u prekoračenju svog objekta. Mogli bismo dati ime ovom čudnom obrtu koji okončava želju putem svog vlastitog ispunjenja: »Terapija dosadom«.

Nema ničeg goreg nego *preplaviti* perverte njihovim vlastitim željama. Ali šta zapravo znači »pervertovati«? Reč dolazi od

latinskog *per-vertere*, »okrenuti, okretati, vratiti«. Ona nije neutralna. Ona ne označava neku apstraktnu promenu iz jednog stanja u neko drugo, nego okret ka zlu. Ono suprotno, međutim, takođe bi moglo da se dogodi. Mogli bismo da prizovemo zlo kako bi izazvali dobro. Ideja nije apsolutno nova, kao što nas je podsetio Bodler. Ako je zlo perverzni danak vrlini, onda zlo *stvarno* mora biti zlo. Ali zlo je postalo banalno. Sve dok onaj ko siluje oseća krivicu, on može 'pipajući' tragati za svojim iskupljenjem i saradivati u vlastitom izlečenju, jer su njegovi postupci prisilni i protiv njegove volje. Onaj koji siluje naprosto ne može da se zaustavi, poput lika iz filma *M Frica Langa*. Ali ovo ne važi za pedofila koji postupa bez prisile, za nekog ko se ne oseća krivim i ko nije naročito sklon da se odrekne vlastitih želja. Bilo bi pogrešno spajati one koji veruju u zlo i one koji ne veruju. Izazov, za lekara, terapeuta, biće da preokrene nejasne znake zla u njihovoj suprotnosti, i da ih učini transparentnim. Njegov zadatak će takođe biti da učini krajnje dosadnim sve što je zanosno, ljupkost pokreta, svežinu kože, nevinost, istinsku ili lažnu. Jer istina je da deca, a adolescenti zasigurno, mogu dobro da *izigravaju* nevine i ucenjuju odrasle.

Doktor Sejmor Saks, upravnik Klinike za bihejvioralnu terapiju seksualnih poremećaja u Čikagu, biće naš vodič. Njegov zadatak je da, sa istim stepenom zasićenja, lansira devijante u drugu orbitu upotrebljavajući čisto mehanička sredstva: 1) modifikovanje ponašanja njihovog penisa («Vaš penis«, protestuje jedan egzibicionista, »jeste jedina stvar koja njih zanima«.); 2) upotreba ponavljanja; 3) iskorenjivanje svih tajni. To je razlog što je doktor Saks (delimično) odustao od averzi- one terapije, jer je dosada neuporedivo moćnija od bola.

Niče je preporučivao upotrebu surovosti kao mnemoničkog oruđa. Postavio je pitanje, »Na koji način opremiti čoveka, tu nestašnu životinju, sećanjem?« Njegov odgovor je bio – upisati sećanje u njegovo telo, u njegovo meso: zasecanje, mučenje, užas. Ali danas je smrt zaboravljena, ili pre, ona je izbrisala sebe iz našeg sećanja. Ono što nam je potrebno jeste da je

vratimo natrag, živu i zdravu, u svakodnevni život. Jer bez smrti nema smisla. Ipak, da li je povratak smrti još uvek moguć? Patnja ima granice, dok dosada nema nikakve. Dosada je postala daleko pouzdanija, jer je ona gora od smrti. Smrt o kojoj govorimo nije ni žrtvovanje, niti je *sveti strah*; ona je *mrtva* smrt, preživljavanje u dubokoj komi.

Nema potrebe vraćati je u život svim mogućim sredstvima; mi smo daleko izvan toga. Smrt je već posvuda u malim dozama, zločin, sudar, prolazna uzbuđenost, buva na ogrlici životinje, vakcine, u najboljem slučaju. Ona bez traga klizi kroz sve. Sve što ostaje od smrti jeste *kontakt* koji se mora stalno obnavljati. Ne čak ni naglašen, samo naprosto »oglašen«. Posvuda je komunikacija zauzela mesto nasilja, do te mere da ga čak i zloupotrebljava. Šok i elektro-šok nemaju nikakvog efekta, oni postoje samo za sebe i za to da budu zadovoljeni. Ništa se ne može zapamtiti. Naša obećanja, zasnovana na ničemu, ne mogu se održati. Jedina preostala socijalna spona jeste kontakt. Komunikacija sebe komunicira na račun smisla i osetljivosti. Kontakt je nasilje znakova. On ne zahteva sadržaj, jer on sadrži sebe. To je ono, u stvari, što hoće doktor Saks. Njegov cilj je da izmeni seksualnost u praznu komunikaciju, ništa drugo nego nejasnu životinjsku toplinu, blizinu koja niti obećava niti ugrožava bilo šta. Ja dodirujem, ja komuniciram – reči, užitak, šta god – ali nema nikog na vezi. Radi se o trenutnoj povratnoj sprezi, iscrpljenju kontakta u samom sebi i u prisustvu svih objekata.

To je ono što dosada jeste: smrt smrti. A ona je beskrajna budući da nikada nije ni došlo do smrti. Seks nije ništa drugo do obična tričarija u svemu ovome. On nema nikakvu posledicu. Šta je dosada, osim smrt sa seksom? Biheioralna terapija se ne razlikuje od komunikacije – to je isto – i da li se njome išta leči neizvesno je. Terapija ovekovečuje sebe *na račun svojih pacijenata*.

»Šta radiš posle orgije?«, navodno je Žan Bodrijar pitao svoju partnerku usred same te stvari. Orgija je, poput spektakla,

permanentna. Ona nije smrt Boga, nego je dosada, na američki način. Ona je anksioznost bulimičarke, mučeništvo gojaznog, opsesivni strah svih onih koji monstrozno konzumiraju sami sebe, zbog prostog samo-iscrpljivanja, kako bi bolje nestali. Nova seksualna terapija preokreće, takoreći prevrće dosadu u oružje kojim bi se ugušila svaka želja. Ona čini da se želja svede na nulu, još jedna potrošačka navika bez ikakvog drugog opravdanja osim same sebe. Veliki lingvista Roman Jakobson odbacio je ideju jezika koji govori samo jedna osoba kao »perverznu fikciju«. Idiolekt je neka vrsta usamljeničkog jezika koji vrebna na rubovima komunikacije. Sada je, čini se, čitav svet postao idiolektičan, ne govori ništa nikome, budući da komunikacija sada ne komunicirira ništa drugo nego samu sebe. Svet nema goreg neprijatelja od onoga što je sam postao. Od sada, sve što on traži, sve što mi želimo, jeste rastvoriti se u komunikaciji.

Početak prošlog stolecja, Frojdova 'velika sablazan' je bila to što je obelodanio seksualnost kao jedinstvenu, neukrotivu silu. Ali seksualnost je izgubila svoju specifičnost već davno pre toga. Ona je postala opšti razmenilac potrošivih želja, nužni izmjenični prekidač između proizvoda. To je način na koji revidirana klinika susreće savremenu kulturu, i kako i ona sama postaje kulturni fenomen. Ne idu samo perverti u kliniku doktora Saksa: čitavo društvo završava tamo, da predahne i da se razgiba. Generalizovana potrošnja seksualnih znakova upravlja opozivom seksualnosti u nekoj vrsti vedre opscenosti.

Iako u Francuskoj postoji otpor prema ovim novim bihevioralnim metodama, u SAD njihova primena u kontroli seksualne »devijantnosti« čini se da ne uznemirava nikog. Određene prakse se, međutim, zataškavaju, na primer, nametnuta masturbacija, zbog male aure sablazni u vezi sa njom. A opet, da li možete da naterate decu da masturbiraju, čak i ako ona to rade kriomice? Štaviše, poverljivost informacija u vezi sa pacijentom štiti ove paradoksalne metode od neželjene javne kontrole, iako se većina pacijenata dr Sejmora Saksa povezuje

s njim povezuje u okviru sudskog sistema. Naravno, oni »dobrovoljno« učestvuju, ali prisila je očigledna.

‘Terapiju zasićenjem’ je, na jugu SAD, tokom kasnih šezdesetih 20. veka, razvio mali tim istraživača koji su vodili dr Džin Abel i dr Džudit Beker. U to vreme, Univerzitet Misisipija je bio najistaknutiji centar za biheviornalno istraživanje na svetu. Pre toga, bio je na čelu istraživanja o »socijalnoj higijeni« koja je trebalo da posluži u borbi protiv degeneracije ljudske vrste, ali se od tako fascinantnih istraživanja moralo odustati posle malo preteranog angažovanja nacista u sličnim istraživanjima. Čini se da neuglađena populacija na dalekom jugu SAD nije baš imala stomak za suptilnosti »jevrejske nauke«. Istraživači su morali da preispitaju svoje prioritete, da malo pođu prečicom, da počnu iznova. Ako je Pavlov mogao da modifikuje ponašanje pasa, zašto oni ne bi mogli modifikovati ponašanje ‘nižih’ pripadnika ljudske vrste, recimo, crnaca? Zar čovečanstvo ne pokušava uvek sve što je u njegovoj moći da snizi vlastite standarde? Početna sredstva za projekt obezbedila je »Nacionalna organizacija žena« sa namerom da se, u Memfisu, država Tenesi, otvori centar koji bi se bavio seksualnim napadima. Do kraja sedamdesetih, »Asocijacija za lečenje seksualnih zlostavljača« imala je najviše oko sto članova širom zemlje. Počela je da se pojavljuje u javnosti tokom ranih osamdesetih, upravo kada sam ja slučajno i saznao za nju.

Poput mnogih francuskih intelektualaca u to vreme, zainteresovao sam se za psihijatriju, ludilo i zatvore. Godine 1972., godine kada je objavljena knjiga *Anti-Adip*, sreo sam Feliksa Gatarija [u Parizu] i postali smo bliski prijatelji. Dve godine kasnije, odlučio sam da provedem godinu dana u Francuskoj, i da radim sa njim i njegovom grupom, CERFI (Centre d’Étude, de Recherche et de Formation Institutionnelles), i mnogo puta posetio kliniku La Bord, južno od Pariza, kojom je Gatari upravljao sa Žanom Urijem, lakanovskim psihijetrom. Prvi broj časopisa *Semiotext(e)*, (o Ferinandu de Sosiru) zapravo je bio objavljen i na francuskom jeziku, a objavio ga

je CERFI. Potom sam se preselio u Njujork i otkrivao sam Ameriku očima Evropejca. Njujork je tada bio uzbudljivo mesto, bio je centar sveta – sve je bilo tamo, objekt refleksije. Činilo se da ideje rastu na drveću. Zanimalo me je da saznam više o svemu tome. Radio sam sa grupom radikalnih psihijata neko vreme, ali sam shvatio da su oni bili mnogo više psihijatri nago radikalni. Svo ovo previranje 1975. godine otelotvorilo se u konferenciju »Šizo-kultura« na Univerzitetu Kolumbija, na kojoj su učestvovali Mišel Fuko, Žil Delez i Feliks Gatari, između ostalih.

Nekoliko godina kasnije, 1980., Armando Verdiljone, italijanski Lakan, posetio me je u Njujorku i zamolio me da mu pomognem u organizovanju velike međunarodne konferencije »Seksualnost i jezik«, koja je trebalo da se održi te godine. Prihvatio sam, Bog zna zašto, čak sam doveo i Vilijema Baruoza i Džona Đornoa. Niko od nas nije zaista znao zašto smo bili angažovani u svemu tome, osim što su neki drugi to već radili, čak oni kojima psiho-analiza i nije bila previše uverljiva, bilo stara bilo nova. Bio je to početak nove ere, pri čemu sadržaj doktrina – uostalom i bilo čega drugog – ne bi bio ništa više do njihovo propagiranje. »Francuska teorija« bila je na ivici da doživi tu promenu. Marks je smatrao da je imperijalizam poslednji stupanj kapitalizma; tek je trebalo da budemo podvrgnuti imperijalizmu intelekta. Psiho-analiza je iskoristila situaciju i, za neko vreme, činilo se da je na putu da postane veliko korporativno preduzeće. Konferencija »Seksualnost i jezik« bila je vrhunac sličnih događaja koji su se dešavali u Evropi i drugde, i čak su protivnici Lakana, poput Deleza i Gatarija, uzeli učesća. Na vrhuncu svoje moći, činilo se da je psiho-analiza čvrsto rešila da osvoji Ameriku.

Frojd je to već pokušao. Stigavši u njujoršku luku, 1909. godine, bio je uveren da će se njegovo učenje raširiti kao kuga (ovu sumnjivu anegdotu širio je Lakan). Ipak, nije prošlo mnogo vremena a psiho-analiza se zagubila u neizmernosti novog kontinenta, pojavljujući se povremeno u jedva prepoznatljivim formama. Džin bihaviorizma, u međuvremenu, postao je

glavni igrač. Ranih osamdesetih, s Feliksom Gatarijem, pose-
tio sam većinu psihijatrijskih institucija u SAD, i shvatio da je,
osim nekoliko krajnje neuritičnih američkih megalopolisa,
psiho-analiza bila skoro jednoglasno zamenjena bihevioral-
nim metodama, smatranim »objektivnijim«, jeftinijim i, sva-
kako, manje »beskonačnim« metodama.

Obećao sam Verdiljoneu da ću napisati tekst za njegovu kon-
ferenciju, ali se moje stanovište izmenilo. Želeo sam nešto
drugo, iako nisam baš znao šta. Ideja prežvakavanja Frojda i
Lakana bila mi je neopisivo dosadna. U Njujorku seksualnost
nije bila samo u jeziku, u običnom govoru ili u jezičkim
omaškama. Seks i smrt bili su oduvek čvrsto isprepleteni,
Mebijusova traka. Sve što je trebalo učiniti jeste zagrebat i
površini, i pojavilo bi se 'bledo lice'. Epidemija AIDS-a potvr-
dila je to previše dobro nekoliko godina kasnije.

I tako, umesto istraživanja po bibliotekama, odlučio sam da
proverim šta se dešavalo oko mene. Primetio sam da se na
odeljenju za psihologiju na Univerzitetu Kolumbija, na
kojem sam predavao, psihoanaliza jedva pominjala. Ni na
većini drugih univerziteta u zemlji nije bilo drugačije. Šta su
radili sa svojim pacijentima u ovoj zemlji, pitao sam se? Kako
su se nosili sa seksualnošću? Nisam ni sanjao da je lečenje
seksualnih napasnika koje ću otkriti počivalo upravo na onoj
vrsti dosade koju sam pokušavao da izbegnem. Ali to nije bila
ista dosada. Ovo je bila *zanimljiva dosada*.

Osim male grupe profesionalaca, čini se da niko nije pozna-
vao rad seksologa kojim se bavim u ovoj knjizi. Oni su se
zanimali za probleme evaluacije, za kognitivnu stranu bihevi-
oralnog pregnuća. Zahtevalo se prethodno uspostavljanje
egzaktne dijagnoze, i njena adaptacija na konkretan zadatak.
Dakle, nijedan psihijatar pri zdravoj pameti ne bi mogao da
se osloni na ono što bi mu perverti govorili – zašto bi govori-
li istinu? – pa su ih zato podvrgavali objektivnom testiranju.
Tumačenje rezultata testiranja, međutim, nije bila nimalo
laka stvar. Erotske slike koje su oni davali sadržavale su previ-